

Contrast – Tsaw/Sjabbat Hagadol 5786

Joel Erwtelman

In de parasha van deze week, Tsaw, worden net als in de parasha van vorige week, de offers besproken. Het perspectief is alleen belangrijk anders. In Wajikra werden de offers besproken vanuit het perspectief van het doorsnee lid van het Joodse volk (dat wel verantwoordelijk kon zijn voor een offer, maar het niet feitelijk zelf kon brengen). Die parasha begon met de woorden: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד: *Gd riep Moshe en zei tegen hem vanuit de Tent van de Samenkomst: 'Zeg het volgende tegen het Joodse volk...'* (Wajikra 1:1-2) Tsaw, daarentegen, gaat over de manier waarop de kohaniem met offers moeten omgaan, zoals ook blijkt uit de beginwoorden: וידבר ה' אל משה: *Gd zei tegen Moshe: gebied Aharon en zijn zonen het volgende...* (Wajikra 6:1-2). De beide parshiot laten de dubbele functie van de offers zien: enerzijds zijn het de gemeenschappelijke rituelen voor het hele Joodse volk. Anderzijds hebben ze een belangrijke functie als bruggehoofd voor de aanwezigheid van Gd in de wereld.

Merkwaardigerwijs komen we in de parasha van deze week, die als focus de kohaniem heeft, een offer dat een sterk individueel karakter lijkt te hebben: het dankoffer (in het Hebreeuws: het *Toda*). Het Toda heeft een aantal bijzondere kenmerken.

Allereerst vertellen onze geleerden ons dat het een heel *groot* offer was. Anders dan bij een normaal zoenoffer, waar alleen een dier geofferd werd, waren bij het Toda ook een groot aantal broden onderdeel van het offer. De pasoek zegt: *אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן וריקי מצות: 'Als je een [offer] brengt als dankoffer, dan moet je bij dat dankoffer (i) ongerezen broden brengen, vermengd met olie, (ii) ongerezen wafels vermengd met olie, en (iii) koeken van geweekte fijne bloem gemengd met olie. Je moet je offer, je vredes-dankoffer, samen met (iv) koeken van gerezen brood brengen'* (Wajikra 7:12) Hoewel de pasoek niet duidelijk maakt *hoeveel* broden en koeken er gebracht moeten worden, legt de Mishna in Massechet Menachot uit het hier gaat om 10 gerezen broden en 30 ongerezen koeken.

Het is belangrijk om te begrijpen dat deze broden en koeken weliswaar onderdeel van het offer waren, maar niet op het altaar verbrand werden. Ditzelfde gold voor het grootste gedeelte van het vlees van het offer. Sterker nog, het tweede bijzondere kenmerk van het Toda is dat het vlees ervan (en, zo begrijpt de traditie, de bijbehorende broden) nog dezelfde dag opgegeten moesten worden: *ובשר זבח תודת שלמיו: 'Het vlees van het dankoffer moet gegeten worden op de dag dat het gebracht is, je mag er niets van overlaten tot aan de ochtend'* (Wajikra 7:16).

Dit laatste leverde voor degene die het Toda bracht wel een praktisch probleem op – het formaat van het offer maakte het lastig om in je eentje aan deze verplichting te voldoen. Maar misschien was dat wel de bedoeling. Het dankoffer was niet iets dat alleen bestemd was voor degene die het offer bracht – het was de bedoeling dat offer (en daarmee de dank) te delen. In de woorden van de R' Tswi Jehoeda Berlin: *בשביל שבא להודות על שלומן משום הכי "ביום קרבנו יאכל וגו'", כדי שלא יהיה אלא סעודה אחת ויהיו האנשים מרובים "Omdat je dank wil brengen voor het feit dat je gered bent moet je het 'eten op dag dat het gebracht wordt', zodat het niet maar één maaltijd is en er veel mensen zullen zijn."* (Netsiew op Wajikra 7:15) Het dankoffer was dan ook niet helemaal een individuele ervaring – het private offer moest gedeeld moest worden met de gemeenschap.

Dit doet denken aan een ander offer dat wij kennen dat zich op dezelfde plek tussen privaat en publiek bevindt. Een offer dat bovendien kenmerken heeft die lijken op die van het Toda – dat eveneens door privé individuen moest worden gebracht, dat gepaard ging met ongerezen koeken (matsot) en dat voor het kriecken van de ochtend moest worden opgegeten in het gezelschap van anderen: het Pesach-offer. Dat lijkt geen toeval – er is een diep verband tussen de beide offers. Het Pesach-offer kan in zekere zien gezien worden gezien als een *ationale* variant van het Toda. Met het Pesach-offer danken we Gd voor onze nationale verlossing.

Toch is er één in het oog springend verschil tussen de beide offers.

Iedereen die wel eens Pesach heeft gemaakt, weet dat een van de belangrijkste kenmerken van het feest is dat we ons verre houden van alles wat met brood te maken heeft. En dit geldt zeker voor het Pesach-offer. De Tora zegt: *לא תאכל עליו חמץ ... "Je moet het Pesach-offer voor Gd slachten ... je mag daarbij geen chameets [= gerezen brood] eten."* (Dewariem 16:3) Dit is heel

anders bij het Toda. Daar lezen we (zoals we eerder zagen): על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת: “*Je moet je offer, je vredes-dankoffer, samen met koeken van gerezen brood brengen*” (Wajikra 7:12) Dat wat bij het Pesach-offer *verboden* is, is bij het Toda een *plicht*.

Om te begrijpen waarom dit zo is, moeten we de essentie van het Toda nogmaals bekijken.

In de Midrash Rabba vinden we een moeilijk te begrijpen uitspraak van de Talmoed-geleerde R' Hoena [In Tehiliem 50:23 staat] זבח תודה יכבדני רבי הווא בשם רבי אחא יכבדני אין כתיב כאן אלא יכבדני, כבוד אחר כבוד ‘*Wie een dankoffer brengt bewijst Mij eer.*’ R' Hoena zei daarover in naam van R' Acha: *Er staat ... jechabdaneni* [met twee keer een *noen*] [iemand die een Toda brengt bewijst Mij] *eer na eer.*” R' Hoena lijkt tot uitdrukking te willen brengen dat wie Gd dankt voor het ontkomen aan gevaar, Gd op twee manieren eer geeft. Allereerst door het danken voor het *ontkomen* aan het gevaar, maar daarnaast ook door te *erkennen* dat wij in een wereld vol gevaar leven. Door dat te doen maken we deze wereld onderdeel van ons dankoffer. En dat lijkt ook te passen. Het is immers in *deze* wereld dat wij worstelen, ons best doen, dingen bereiken, maar daar ook soms niet in slagen. We leven in wereld van vele kleuren, maar we kunnen licht alleen maar zien in contrast met het donker.

Dit idee wordt tot uitdrukking gebracht door de 17^e eeuwse Praagse rabbijn R' Jehoda Löw (de *Maharal*) in zijn verklaring op de Haggada: כי השבח שקודם לו גנות יותר שבח, כמו שתראה כי היום קודם לו: “*Lof die voorafgegaan wordt door schande is grotere lof – zoals je zult zien dat de dag wordt voorafgegaan door de nacht. Dit komt omdat perfectie niet als uitgangspunt in deze wereld wordt gevonden.*” (Gwoerot Hashem 52) Alleen in een imperfecte wereld is verheffing mogelijk. Het is om die reden dat het Toda-offer een herinnering aan de gewone wereld bevat – het gerezen brood, dat de basis vormt voor menselijke voeding. Wie Toda brengt, is onderdeel van deze wereld en brengt dat offer binnen de modaliteiten van deze wereld.

Voor het Pesach-offer is dat anders. Dat is weliswaar ook een dankoffer, maar het is een offer dat dank brengt voor een bijzondere gelegenheid. Een ervaring die helemaal niet gegrond was in de gewone wereld zoals die zich aandient. Het doel van het Pesach-offer is om ons het eenmalige wonderlijke moment te laten herinneren dat Gd zich zélf, voor zover mogelijk, toonde aan het Joodse volk en hen verlost. Dat was wel degelijk een moment waarop perfectie zichtbaar was, maar dat verhaal speelde zich dan ook buiten de gewone geschiedenis af. Bij het herbeleven van een gelegenheid als deze is het passend dat we dat vieren met een offer dat, zoals we zullen zeggen in *Ma Nishtana* מצה (“*helemaal matsa*”) is. Het is een moment van zuiverheid en eenvoud.

Toch moeten we ons niet laten verleiden om denken dat dit eenjaarlijkse, zuivere, offer op een of andere manier *boven* het Toda gaat. Het Pesach-offer gaat over een herinnering, niet over ons leven van alledag. De Midrash Rabba vertelt ons dat זכרון תודה אינו בטל “... *aan het einde van tijd alle offers opgeheven zullen worden, behalve het Toda offer.*” (Wajikra Rabba 9:7) Het Toda hoort bij wat het is om een mens te zijn en heeft dan ook, hoewel het verwijst naar de ingewikkelde wereld waarin we leven (of misschien wel *daarom*) een belangrijke plaats voor alle tijden. Het is in deze warrige wereld dat we leven. Het is deze plek die we proberen beter te maken, waarin we dichter bij onze Schepper proberen te komen en op zoek gaan naar licht in contrast met het donker. Het is dat streven dat ons tot mensen maakt en dat nooit zal verdwijnen.

De imperfectie van de wereld dringt zich in deze tijden meer dan ooit op. Het is niet makkelijk om tussen het lawaai en het vuur datgene te blijven zien dat ons leven de moeite waard maakt. Maar het is er wel – ondanks alles is er veel om dankbaar voor te zijn. Laten we die dingen vieren. Maar laten we ondertussen uit blijven kijken naar de tijd die door de profeet Jirmijahoe wordt beschreven עוד אמר ה' ישמע במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ... קול ששון וקול שמחה ... מבאים תודה בית ה' כי אשיב את ישמע במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ... “*Zo zegt Gd: op deze plaats, waarvan jullie zeiden dat hij verwoest was, dat er niemand meer woonde, zal weer het geluid van vreugde klinken ... men zal een dankoffer brengen omdat ik de gevangenen van het land terugbrengen zoals weleer.*” (Jirmijahoe 33:10-11)

Moge die tijd snel komen. En mogen we snel goede berichten horen.

Shabbat shalom, chag same'ach en bouw goed!